

Projekt ten analizuje, jak deportacja (czyli przymusowe usuwanie osób z terytorium UE) staje się kluczowym i problematycznym obszarem polityki migracyjnej Unii Europejskiej. Choć praktyki deportacyjne znacząco wpływają na przestrzeganie praw człowieka, UE (i jej państwa członkowskie) nadal uważają deportacje za niezbędne do utrzymania „wiarygodności” swojego systemu azylowego oraz skutecznego usuwania różnych „niechcianych” grup z terytorium Unii (tj. „przestępców”, osób, których wnioski azylowe zostały odrzucone, nieudokumentowanych migrantów). Prowadzi to do sytuacji, gdy przepisy UE oraz jej podejście do deportacji coraz częściej uderzają w osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową. Dzieje się to poprzez przyspieszenie procedur azylowych, rozszerzoną kontrolę nad migrantami (w tym pozbawianie ich wolności w tzw. ośrodkach strzeżonych czy detencyjnych) oraz opracowywanie nowych sposobów odsyłania osób do krajów pozaunijnych, mimo świadomości, że w tych miejscach ich prawa człowieka są naruszane lub zagrożone. Niepokojące jest to, że państwa członkowskie UE coraz częściej odchodzą od przestrzegania praw człowieka, postrzegając je jedynie jako przeszkodę utrudniającą „skuteczne” przeprowadzanie deportacji.

Aby przeanalizować kwestie praw człowieka w procesach deportacyjnych, projekt koncentruje się na tym, jak te polityki zmieniają się na poziomie UE i jak przekładają się na dwa państwa na graniczne UE – Włochy i Polskę – państwa, które obecnie zmieniają swoje podejście do migracji zaostrzając swoje polityki w tym zakresie. Dotychczasowe badania wykazały, że deportacje z UE są szczególnie ryzykownym obszarem praw człowieka, a niniejszy projekt dogłębnie analizuje przepisy i praktyki, które mają na celu zwiększenie liczby deportacji, często kosztem ochrony jednostek. Badaniu poddana będzie także rola sądów, osób monitorujących i praktyków we wykonywaniu deportacji.

Badanie ma na celu dogłębne zbadanie **pięciu głównych aspektów** podejścia UE do deportacji, a także powiązanie ich z konkretnymi analizami krajowymi, które będą prowadzone we Włoszech i Polsce. 1) **Bardziej zharmonizowany system deportacyjny UE**: Nowe przepisy w ramach unijnego Paktu o Migracji i Azylu oraz planowane regulacje UE mają na celu przyspieszenie powrotów poprzez uproszczenie i przyspieszenie procedur i zmniejszenie liczby prawnych gwarancji dla osób zagrożonych deportacją; 2) **Detencja przed deportacją**: UE i jej państwa członkowskie coraz częściej stosują detencję (pozbawienie wolności) przed wykonaniem wydalenia. Alternatywy wobec detencji istnieją, ale często tylko rozszerzają kontrolę nad jednostkami, zamiast zmniejszać poziom ich krzywdzenia; 3) **Centra deportacyjne poza terytorium UE**: UE stara się przenieść niektóre procesy deportacyjne poza swoje granice, na przykład przez utworzenie „centrów deportacyjnych” w krajach pozaunijnych. To rodzi pytania o odpowiedzialność państw za ochronę praw człowieka oraz nadzór nad tymi procesami; 4) **Rola sądów krajowych**: Sądy mogą kwestionować lub kształtować sposób wykonywania deportacji, zwłaszcza w państwach, gdzie rządy są niechętne wobec nadzoru nad ochroną praw człowieka; oraz 5) **Wpływ na jednostki**: Projekt obejmie badanie doświadczeń osób poddanych deportacjom, aby zrozumieć, jak różne gwarancje prawne faktycznie działają w praktyce.

Projekt łączy analizę danych zastanych z analizą społeczno-prawną połączoną z szeroko zakrojonymi badaniami terenowymi. W jego ramach zostanie przeprowadzonych 85 wywiadów z praktykami, sędziami, monitorami praw człowieka oraz osobami deportowanymi lub wobec których zastosowano różnego rodzaju procedury deportacyjne. Badania będą prowadzone na poziomie UE oraz poziomach krajowych, szczególnie we Włoszech i Polsce, a także w wybranych krajach pozaunijnych.

Badanie wypełnia luki istniejące w obecnej wiedzy naukowej, zwłaszcza w zakresie tematyki monitorowania praw człowieka i wpływu praktyk deportacyjnych na jednostki. Skupia się także na badaniu krajów w tym zakresie do tej pory niedoreprezentowanych, takich jak Włochy i Polska, i analizuje, jak radzą sobie one z tymi procesami. Łącząc analizę prawną, przegląd polityki i osobiste doświadczenia deportowanych, projekt ma na celu dostarczenie dowodów, które mogą podważyć legalność krzywdzących praktyk. Poprzez dostarczenie nowych informacji do debaty na temat polityki deportacyjnej UE, projekt przyczyni się do wzmocnienia podejścia opartego na prawach człowieka. Jednocześnie **badania te poruszają aktualne kwestie,** bowiem UE wchodzi w nową fazę zarządzania migracjami, planując reformy, które mają przyspieszać wydalenia, rozszerzyć zakres detencji i wywrzeć presję polityczną na państwa członkowskie, by stawiały „skuteczność” ponad prawa człowieka.

Podsumowując, głównym efektem tego badania jest pokazanie, dlaczego prawa człowieka będąc fundamentem, na którym została zbudowana UE, muszą pozostać w centrum polityki i praktyk deportacyjnych.